

Kaksiääninen joululaulu

Joulukuun ilta on tumma. Taas tänään, kello viisi, kyhjötän polvillani tuolilla ikkunan ääressä, kasvot kämmenten välissä, kyynärpäät kirjoituspöytään nojaten. Kohta on aika. Linja-auto kirkonkylästä saapuu pian. Kyläkaupan joulukuusi värillisine lamppuineen joen tuolla puolen valaisee lumisen tienoon. Kauppapuodin portaissa kulkee ihmisiä. Valokeila lähestyy metsän takaa, bussi pysähtyy, joku astuu siitä ulos. Onko se isä! Ei, joku vanha mummo vain. Pettymys tuntuu kurkussa. Laahustan keittiöön.

– Äiti, isä ei vieläkään tullut. Kuusijuhla on tänään. Isä ei kuule meidän kaksiäänistä lauluakaan.

– Työpaikan konttorissa on kovat joulukiireet, isällä on ylitöitä ja sen takia pitää olla yötäkin kirkonkylässä.

– Tuleeko isä jouluksiin, enää kolme yötä aattoon.

Äiti on hetken hiljaa.

– Totta kai tulee. Tehän voitte sitten aattoiltana laulaa isälle sen kaksiäänisen laulun.

Noudapas siskosi tänne, niin harjoitellaan vielä kerran ennen iltaa. Sitten saatte pukea uudet mekot ylle.

Juoksen hakemaan pikkusiskon. Hän laulaa sopraanoa, minä itse alttoa, koska se on vaikeampaa ja minä olen vanhempi. Äiti hakee ääniraudan ja kilauttaa sitä.

”Taas kaikki kauniit muistot/ mun tulee mielehen/ lumivalkeat pellot puistot/ ja juhla Jeesuksen./ Ani aikaisin puku parhain/ mun ylleni puettiin/ Oli kirkossa käyty varhain/ nyt sanaa luettiin. ”

Paha mieli haihtuu laulaessa. Meillä on saman väriset äänet, koska ollaan siskoksia. Sitten saadaan pukea uudet tummanpunaiset, valkokauluksiset mekot ylle. Kylän ompelija on ne tehnyt. Hiuksiin äiti solmii rusetit. Koulun keittäjä tulee meidän puolelle ja ihastelee laulua ja mekkoja. Hän on uhkea ja määrätietoinen neiti, joka asuu koulun yläkerrassa kuten mekin ja piipahtaa usein ovesta koputtamatta. Lähden keittiöstä, mutta kuulen äidin sanovan hiljaa:

– On niin vaikeaa! Lapsilla on kova ikävä. Huomenna minä menen sinne työpaikalle. Pitää nöyrtyä.

– Etkä mene! Pitää ihmisellä joku ylpeys olla! Koko kylä tietää tilanteen, sinä sen viimeiseksi kuulit.

Keittäjän ääni on kiukkuinen. Vähän kiltimmin hän jatkaa:

– Söisit nyt edes jotain, kuihdut olemattomaksi!

Miksei äiti halua syödä? Ja miksi pitää olla ylpeä? Ihmettelen hetken, mutta sitten juostaan portaat alas koulun puolelle. Yläluokassa on iso joulukuusi. Paljeovi luokkien välistä on avattu, juhlatila on suurempi. Kynttilät tuoksuvat. Näyttämö on pystytetty, pulpetit järjestetty katsomoksi. Yläkoulun miesopettaja harjoittelee Enkeli taivaan -virttä. Ulko-ovelta kuuluu ääniä, sisään tupsahtaa lapsilauma. Muutkin oppilaat on pesty ja puettu uusiin vaatteisiin. Posket punaisina odotetaan ja jännitetään. Aikuiset riisuvat takkejaan ja etsivät paikkojaan.

Vihdoin äiti, alakoulunopettaja, astuu saliin. Hänellä on musta silkkileninki, jossa on valkoiset kaulukset ja kalvosimet. Tumma tukka on kiiltävän musta; tiedän, että äiti paineli siihen laineet sormillaan pesun jälkeen ja kääri latvat rullalle niskaan. Puuteriakin se salaa tupsutti. Äiti on taas sytyttänyt valot silmiinsä; ihmettelen sitä syttymistä aina, kun vieraita tulee. Hän hymyilee ja kättelee etupenkin vieraat ystävällisesti, nyökkää muille ja toivottaa tervetulleiksi. Enkeli taivaan - alkusoitto kajahtaa, juhla alkaa.

Runoja lausutaan, tonttuleikit tanssitaan ja lauletaan kuorossa. Eniten jännittää se kaksiääninen laulu. Ettei vaan seota äänissä! Vihdoin on meidän vuoro, ja äiti antaa äänet huolella.

”Nyt kuului äidin ääni/ niin hartain paatoksen/ Hänen olkaansa nojasin pääni / ja hiljaa kuuntelin./ Mitä ymmärsin/ sit en tiedä/ pyhätunnelman muistan vaan./ Sitä milloinkaan ei viedä/ ei ryöstetä sielustain.

Niin muistot rakkahimmat/ taas elpyy uudelleen/ ja sanat siunaavimmat/ taas lankee sydämeen./ Niitä lausu ei enää kukaan/ mut niiden tunnelman/ saan joka joululta mukaan/ tueks vuoden alkavan.”

Kaikki istuvat hiirenhiljaa. Äiti nyökkää meille hyväksyvästi. Me niaamme ja palaamme penkille istumaan. Muut lapset odottavat jo joulupukkia. Kohta saadaan joulupussit, joihin keittäjä on pakannut piparkakkuja, omenan ja karamelleja. Pukki laulaa, puhuu mukavia ja kaikki nauravat.

Juhlan jälkeen äiti kutsuu alakerran väen sekä naapurikoulun opettajat yläkertaan kahville. Nämä kiittävät meitä laulusta ja ihmettelevät, että noin pienet osaavat laulaa äänissä, nuorempi tyttö ei ole edes koulussa vielä. Me lapset jäämme luokkaan leikkimään. Joululoma on alkanut, todistuskin oli ihan hyvä.

Seuraavana päivänä äiti lähtee linja-autolla kirkonkylään asioille. Pitää ostaa joululahjoja ja jouluruokia. Isoveli on määrätty lapsenvahdiksi, keittäjä kurkistaa silti ovesta aina välillä. Isolla veljellä on varmaan joulumieli: se opettaa meitä soittamaan urkuharmoonia luokassa. Muulloin se ei meidän kanssa jaksaa leikkiä, kun yhteiskoululaiset pitää sitä lapsellisena.

Kello viisi olen taas kyhjäyttämässä ikkunan edessä ja odottamassa linja-autoa. Vihdoin se saapuu ja avaa ovensa. Hämärän keskeltä erotan kaksi hahmoa, äidin ja – isän? On se isä! Sydän alkaa pompottaa, ilo hiipii jalkoihinkin, haluaisin juosta ulos pakkaseen. Mutta katselen lumottuna noita kahta, jotka parin lyhtypylvään valossa vaeltavat kotia kohti. Isä on pitkä ja askeleetkin pitkät. Hänellä on sisäturkin kaulukset pystyssä, jaloissa lapikkaat, varret käännetty ylös.

Minulla on ihan erilainen isä kuin muilla lapsilla. Se on paljon kauniimpi ja lukee paksuja kirjoja ja osaa itsekkin tehdä pitkiä runoja. Isä auttaa usein minulle takin päälle niinkuin naisväelle on kohteliasta, ja puhuukin niinkuin aikuiselle. Jaksaa odottaa, kun minä hiihdän perässä hitaasti. Isä vie meidät sienimetsään polkupyörällä, sisko istuu rungon päällä, minä takana ja sienikorit pyörän sarvissa. Joskus on kyllä kurjaa, jos isällä ei ole työpaikkaa ja äiti häpeää ja on vihainen sille.

Äidillä on paljon työtä ja huolia. Hän johtaa kylän kuoroa ja esittää pakinoita juhlissa. Opettajan lasten pitää olla esimerkkinä muille, äiti sanoo. Minä luen läksyt huolella ja yritän

käyttäytyä hyvin.

Äiti sipsuttaa nytkin, niinkuin aina, hiukan isän jäljessä, koska hän on paljon pienempi. Niin pieni, että melkein hukkuu mustan turkkinsa sisään. Nyt kävelijät ylittävät sillan, sitten katoavat näkyvistä. Huudan siskolle ja veljelle ilosanoman, yhdessä juostaan portaat alas ulko-ovelle.

Minä syöksyn isän syliin. Hän nostaa minut korkealle ja kantaa lämpimään. Isä tuoksuu tupakalle ja pakkaselle. Keittiön puuhellassa rätisee valkea, äiti keittää iltateen ja laittaa vesirinkelit tarjolle. Koko perhe istuu pöydän ympärillä. On niin paljon kertomista isälle, joulujuhlista ja kaikesta. Näytän todistukseni. Isoveli ei kiirehdi näyttämään, eikä isä kysy. Äiti sanoo, että huomenna miesväki saa lähteä etsimään joulukuusen metsästä. Tyttöjen pitää leipoa torttuja ja piparkakkuja.

Jouluaattona kaikki tuoksuu: puhtaat matot mäntysuovalta, olohuone kuusimetsältä, kynttilöiltä ja omenilta, keittiö lanttulaatikolta ja kinkulta. Me itse saunalta. Joulupukki on tuonut lahjoja ja puhunut mukavia. Kaikki ovat nauraneet ja äiti on syyttänyt taas valot silmiinsä. Alakerran väki ja keittäjä ovat piipahtaneet joulukahvilla ja lähteneet pois. Radiosta on kuunneltu Taatan joulupakina. Nyt on jouluillan paras hetki: lahjakirjat kuusen alla, kynttilänlepatus ja rauha.

- Isä, lue! Kiipeämme isän polville istumaan, me tytöt. Isolla veljellä on omat seikkailukirjansa ja äiti lukee aikuistenkirjaa. Viimeiseksi haen Pessin ja Illusian; se on isän mielikirja. Minä tiedän, isä tuntee sen kirjailijankin, Yrjö Kokon. Ne tapasivat toisensa sodassa. Illusia on keijukainen, mutta Pessi on peikko. Kirjan loppu on niin surullinen: Illusia menettää siipensä, kun Ristilukki puraisee ne poikki, ja ne on niin kevyet, että aamutuulen henkäys lennättää ne siniset siivet pois, yli sammalien ja kanervavarvikkojen.

– Minkä takia se puri ne poikki? Illusia ei pääse enää ikinä lentämään kotiinsa Sateenkaarelle.

– Ristilukki ei siedä olentoja, jotka ovat iloisia ja tanssivat kuin päivänkorennot. Eivät ota mistään vastuuta. Niitten elämä on hyödytöntä, isä selittää.

– Kamalaa! Itkikö Illusia aina ja aina vaan, kun sen piti jäädä asumaan maan päälle?

Isä on hiljaa ja jatkaa:

– Illusiasta tuli nyt ihminen, hän halusikin jo muuttua oikeaksi ihmiseksi! Kokea ihmisen ilot ja surut.

Isän poski on yhtäkkiä märkä, minä pyyhin sen ja ihmettelen, että itkeekö aikuisetkin satukirjoista. Äiti kurkistaa meitä kirjansa takaa, ihan niinkuin silläkin olisi itkunpunaiset silmät. Mutta minä painaudun isän rintaa vasten ja toivon, ettei jouluilta loppuisi ikinä, kun sen parempia iltoja ei ihmisillä voi olla.

Joulun jälkeen isä ei enää viivy ylitöissä. Kirjoituspöydän ääressä ikkunassa kyhjöttäen seuraan iltaisin linja-auton ja isän saapumista. Juoksen ulko-ovelle vastaan.

Vuosikymmenten jälkeen äiti muuttaa pienempään asuntoon. Autamme häntä lapsuudenkodin tyhjentämisessä. Isä on kuollut jo kauan sitten. Hänen kirjoituspöytänsä laatikosta, pohjapaperin alta löydän haalistuneen valokuvan: kaunis, tummatukkainen tyttö, ylioppilaslakki ja ruusut. Raikas, onnellinen hymy. Äiti ottaa kuvan, katsoo kauan.

– Se tyttö oli niin kovin nuori. Ja te niin rakastitte isää. Minun piti mennä ja hakea isä kotiin. Yhtenä jouluna. Äiti ojentaa kuvan takaisin, lähtee huoneesta.

Jään ääneti tuijottamaan äidin väsynyttä selkää ja sulkeutuvaa ovea. Mieleen hapuilee lapsuuden kaksiääninen laulu: ”Mitä ymmärsin /sit en tiedä/ pyhätunnelman muistan vaan - -”

Minun pieni, ylpeä äitini! Nöyrtyneenä! Minun kaunis isäni ja särkynyt unelma Sateenkaaresta! Uhrilahja lapsille. Niin paljon meitä on rakastettu!